

Luröbladet

2023

**FISKRECEPT
VÄNERSNIPAN
INVASIVA ARTER
FISKE I LURÖ SKÄRGÅRD**

PRIS 20 KR

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SIDA

- 3. KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/
INBJUDAN TILL ARBETSHELG**
- 4. ORDFÖRANDE HAR ORDET**
- 5. FISKRECEPT**
- 6. VERKSAMHETSBERÄTTELSE
FÖRENINGEN 2022**
- 8. VERKSAMHETSBERÄTTELSE
BÄRÖN 2022**
- 12. FÅGELINVENTERING 2022**
- 16. INVASIVA ARTER I OCH KRING
VÄNERN**
- 18. VÄNERSNIPAN**
- 20. KÖRSBÄRSBLOMNING,
FÅGELSKÅDNING, HISTORISKA
MÖTEN OCH ISKONST**
- 22. NORS SLOM ELLER NORSKUNG
- KÄR FISK HAR MÅNGA NAMN**

- 23. VÄNERNS FISKAR**
- 24. SMÅNOTISER**
- 26. FISKE I LURÖ SKÄRGÅRD**
- 29. GÄDDPATÉ A LA HÅKAN
MATTSSON**
- 30. SMÅNOTISER**
- 32. ARKEOLOGISKA UNDER-
SÖKNINGAR PÅ LURÖ 2022**
- 34. NÅGRA NATURVÅRDANDE
UTBLICKAR**
- 36. VÄNERN OCH HENNES SYSKON I
VÄRLDEN**
- 40. GLÖM INTE MEDLEMS-
AVGIFTEN**

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE/INBJUDAN ARBETSHELG

Vårens arbetshelg och årsmöte går av stapeln under helgen **21-23 april**. Båtarna avgår på fredagen kl. 17.00 från Spiken i söder och Ekenäs i norr. På kvällen blir det knyttmiddag där föreningsmedlemmarna tar med sig något gott som vi dukar upp till en fantastisk buffé.

Efter frukosten på lördag börjar våra arbetsuppgifter. På lördagskvällen blir det först årsmöte och sedan bjuder föreningen på middag. Efter frukost på söndag avslutar vi de arbetsuppgifter som inte hanns med dagen innan. Till söndagens lunch blir det rester från helgens alla läckerheter. Därefter går båtarna hem runt kl. 15.00.

Glöm inte lakan, handduk, kläder för alla väder, något till knyttmiddagen fredag, lunchpaket till lördag och dessutom frukost för lördag och söndag. **Ring eller maila Sune senast 16 april** om du vill med. Det finns ett **max antal** sovplatser så boka i tid. Berätta från vilken sida av Vätern du kommer och om du önskar specialkost eller har med husdjur. Mobil 0767 649440 eller westerberg.sune@gmail.com.

EXTRA ARBETSDAG I MILLESVIK 6 MAJ

Lördagen den **6 maj** åker föreningen till Millesviks skärgård för arbete. Det kommer att bli stopp på Bärön och Stora Kräcklingen. Vi träffas på ICA-Näras parkering i Säffle klockan 9.30 för samåkning till Millesvik. Runt 10 tar vi föreningsbåten ut mot Bärön. Ta med Dig oömma kläder och matsäck; arbetshandskar och material finns på plats. Hör av dig till henrikahlgren@hotmail.com eller 0730 559757 om du vill komma med eller vill ha mer info.

HÖSTENS ARBETSHELG

inträffar **20-22 oktober** och båtarna går kl. 17.00 på fredagen för att hinna fram före mörkrets inbrott. Skriv in datumet redan nu i kalendern och meddela Sune senast 15 oktober om du kommer. Det finns ett begränsat antal plater på båtar och i boenden så meddela Sune i god tid för att vara säker på att kunna delta på arbetshelgen.

GDPR

I samband med att du betalar årets medlemsavgift godkänner du samtidigt att föreningen lagrar dina personuppgifter såsom namn, adress, telefonnummer, e-mail och när du blev/blir medlem. Mer information om föreningens policy finns på vår hemsida.

WWW.LURÖNOK.SE

QR-kod till vår hemsida

ORDFÖRANDE HAR ORDET

Kära
Lurövänner.

Nytt år, nya möjligheter och nya äventyr i Lurös fantastiska skärgård! Jag tänker ofta på hur lyckligt lottad jag är som lärt känna Lurö skärgård. Alla öar och skär, stigar och vikar och inte minst – alla trevliga människor som också gläds åt och njuter av samma skärgård! Där, bland alla dessa människor, framstår medlem- marna i Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening, aktiva eller stödmedlemmar, som dem som skänker mest glädje till mig. Våra arbetshelger är inte bara väldigt trevliga utan också energigivande och inspirerande.

Året som gått har varit speciellt i det att Henrik nu lämnat manteln som ordförande. Många år och mycket, mycket bra arbeten har han gjort och initierat. Tack Henrik! Jag har alltså fått plocka upp denna stora mantel och jag känner mig mycket, mycket ärad av detta uppdrag. Mycket bra har blivit gjort under året (läs verksamhetsberättelsen!) och ett mycket inspirerande år står framför oss.

Arbetet på Bärön fortskrider och torpet blir så himla fint! Jobbet med stigar, stränder och legojobb med röjning på andra öar fortsätter, och detta får vi mycket uppskattning för! Läs vad som kommit in till oss: "I found the luronok.se website as I was walking across Lurö and I want to thank all the people who spend their time to keep the island in such great condition"

skriver Oliver och : " Det känns nästan lite unikt att vi har en ideell förening som engagerar sig så mycket i ett naturreservat och det är roligt då det ger många möjligheter till samarbeten och synergieffekter, som är till nytta för oss alla!" Gunnar Lagerkvist Länsstyrelsen i Värmland. Sträck på oss!

Med dessa ord vill jag tacka er alla för året som gått. Jag ser fram emot året som kommer och är nyfiken på vad det kan bringa!

/ Ann-Marie Falkensjö

Smörstekt vänerabborre med kapis- och persiljesmör.

Denna paradrätt serverades under många år i Stormökets kök på Stenstaka med Ann-Marie Falkensjö och Marianne Westerberg vid spisen.

Fiska upp lagom stora, lagom många abborrar. Rensa och byxa efter önskad stil. Hacka rikligt med persilja och hälften så mycket kapis (inte kapisbär), båda ganska grovt. Salta och vänd abborrfiléerna i grahamsmjöl, lägg en rejäl klick smör i stekpannan och låt det bubbla färdigt. Stek abborren gyllenbrun, på båda sidor. Om det blivit mycket mjöl kvar i pannen så gör rent. Smält och bryn rikligt med smör i stekpannan, lägg i persilja och kapis och låt det gå en liten stund. Servera med kokt potatis och persilje- kapis-smöret över abborrfiléerna.

Låt smaka!

/Ann-Marie Falkensjö

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2022

Redan i mitten av mars påbörjades årets arbete. Stigarna på Lurö röjdes från nedfallna grenar, ett arbete som fortsatte under påskhelgen.

Styrelsens första möte hölls 12 april.

Vårens arbetshelg hölls 22-24 april. Drygt 40 medlemmar i alla åldrar dök upp på Lurö, med arbetskläder och ett förväntansfullt, glatt humör.

Sly och träd togs ner och eldades på Mathall, en ö strax intill Vithall. Detta var lördagens stora arbete och engagerade många.

Prickning av lederna på Lurö bättrades på, bord och bänkar ute på ön oljades in och dassen som föreningen har ansvar för städades.

Ny informationsskylt med Lurökartan sattes upp i Bösshamn, så fiffigt att baksidan kan användas som anslagstavla. Även anslagstavlan vid Stångudden förbättrades.

De gamla blå metallskyltarna ute på ön, tvättades rena från alger och mossor.

Runt pumphuset togs flera alar ner, för att minska risken att de faller ner på huset.

Bäverns härjningar på Husöns västra sida föranledde en del arbete med motorsåg. En ny spång kom också på plats.

Hugade medlemmar badade bastu på bastuflotten Mysingen. efter dagens slit.

På lördagskvällen hölls årsmöte. Henrik avgick som ordförande efter många lysande år som en energisk och händig ordförande. Han avtackades med en flaska bubbel. Ny ordförande valdes. Ann-Marie Falkensjö (undertecknad) axlade den hedersamma manteln. Ny som ordförande men inte ny på Lurö.

Efter årsmötet serverades enligt tradition rökt lax med hjortronsås. Laxen var rökt av Örnvalds. Till dessert bjöds en underbar hallonbomb; en mycket god tårta, som levererats från Lidköping för att fira att föreningen fyllde 35 år.

På söndagen sjösattes linfärjan enligt tradition och Stenstakas udde röjdes från sly. En riktig ansiktslyftning! Oj så fint det blev!

Den fina utställningen om Lurö som har funnits att se och uppleva på Naturrum på Läckö har haft många besökare under sommaren. Planer finns att utställningen skall göra en turné runt Vänern till intresserade kommuner.

3 000 nya luröbroschyrer har tryckts, rykande färska till sitt innehåll.

En ny vassbåt, alltså en båt med ett klippaggregat som tar ner vass, har kunnat införskaffas. Med hjälp av att det nu nedlagda Ö-rådet på Lurö, skänkte sin innevarande kassa till detta kunde en ny båt köpas. Klippaggregatet har monterats, men drivning och styrning av båten är ännu inte på plats.

De vackra vindvisarna i Stenstakas hamn har under sommaren fått ny färg och kommit på plats igen, nu med metallstag som skall göra dem mindre känsliga för vind och vattnets påverkan.

På Norra Hökön hänger nu en skylt om vraksafarin som finns. Några vrak utanför ön är möjliga att dyka på, utifrån givna koordinater.

Båken på Stora Kräklingarna har fått nytt lås. Nu sitter där kodlås och skylt hur man får koden, om man vill ta sig in.

Fyren Lilla Bratten är nystädad och nu finns en sopkvast i fyren för att lättare kunna städa framöver. Där finns även fyra stolar och en säng så nu saknas det bara ett trädgårdsbord, gärna som går att fälla ihop, någon som har?

Stånguddens fyr skall säljas av Sjöfartsverket. Föreningen har gjort en hemställan till Lidköpings kommun att kommunen förvärvar fastigheten. Föreningens tanke är att få förvalta fyren, så som man gjort med andra sjömärken. Ett öppet skärgårdsmuseum skulle komma till och för eftervärlden kunna visa upp en av Vänerns viktigaste sjömärken under en lång tid.

I september svarade föreningen för en guidning på Lurö. Solstaskäret från Karlstad, med 45 entusiastiska skridskoåkare, guidades från Basteviken till Stenstaka.

På höstens arbetshelg deltog över 45 medlemmar. Då fortsatte arbetet med att dra ris och elda på Mathall samt Stenstaka. Strandvägen mellan Stenstaka och Tegelbruket och Tegelbruksruinen blev också röjd. På enslinjen vid Stenstakauden påbörjades renovering då nya ribbor sattes upp och grundmålades och linfärjan drogs upp på land. På söndagen fick medlemmarna packa ihop lite tidigare än planerat då vädergudarna varnade för starka vindar.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE BÄRÖN 2022

2022 var föreningens medlemmar 14 dagar på Bärön för att renovera huset och ekonomibyggnad. Även om det mesta av det stora arbetet med att renovera byggnaderna ligger bakom oss finns det alltid något att göra.

7-8 maj

Under lördagen kördes föreningsbåten från Ekenäs till Bärön med två IKEA-kassar fyllda med saker. Huset vårstädades både under lördagen och söndagen och pelargoner ställdes i fönstren. Vinterförvarade kuddar m.m. lades åter i sängar och soffor och nya föremål hängdes upp på väggarna. Delar av stigarna rensades på nerfallna träd och grenar. Under söndagen klipptes gräset i trädgården och utedassen städades.

15 maj

Redan den 14 maj fylldes en båt i Säffle med stege, sittbänk och skorstenör för avfärd mot Bärön. Efter tältövernattning för fam. Westerberg/Rask mötte föreningsbåten upp med ännu mer grejer såsom t.ex. extrasäng. Under arbetsdagen såddes blomfrön och jordgubbsplantor sattes i trädgården. Gräsmattan klipptes igen och stigarna blev färdigrodda från träd med motorsåg. En vägvisare fixades efter att ett träd fallit över den.

23 maj

Denna, till en början dimmiga dag, åkte Sune och Martin till Bärön för att fälla träd som stod nära byggnaderna. De tog ner fem träd som kunde ha ramlat på byggnaderna med hjälp av rep, fällriktare och kilar. Länsstyrelsen och kyrkan har sedan tidigare godkänt trädfällningsansökningar. Före hemfärd gjordes ett försök att sätta ut bojar vid bryggan för att tillgängliggöra ön bättre, men vi får vänta på varmare vatten.

5 juni

Dagens arbete bestod av att klippa gräsmattan och därefter togs röjsågen fram och gräs röjdes i kanterna, runt huset och stigen norrut från torpet. Kicki har donerat tagetes som planterades i rabatten. Vedspisen fick en omgång med spissvärta så nu skiner den vackert igen. Före hemfärd monterades en av bojarna fast vid en av bryggfästena så att man nu kan ligga på boj in mot bryggan. Det gör att fler och mer djupgående båtar kan förtöja vid vår brygga.

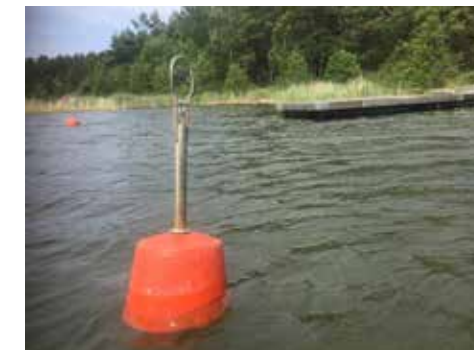
18 juni

Blåsten satte inte stopp för en arbetsdag på Bärön. Med oss hade vi brandsläckare, första hjälpenkit och lite annat smått och gott. Under dagen klippte en person gräsmattan, ett plättjärn samt väffeljärn skrubbadades och oljades in och nu står på den svärtade spisen. Två personer förbättrade stigmarkeringar på hälften av stigarna på ön. Före hemfärd spikades en ljusstake, korg m.m. upp på väggen i köket.

25-26 juni

Under två arbetsdagar sattes en tavla upp med en 1800-tals tidning som hittats i huset. Gräset klipptes i trädgården och stigarna röjdes med röjsåg där det behövdes. Fyra kubbstolar och tre bänkar tillverkades och placerades ut vid bryggan och på stranden på andra sidan ön. En boj hade släppt så den och en ny monterades. En sväng till Stora Kräcklingen hanns också med där öglor sattes upp i väggarna på båken så att man kan sova i hängmattor inuti. ...

...forts.

16 juli

Under denna arbetsdag medtogs en nygjord tavla med info. om Bärön och möjligheter till övernattning som sattes upp. Även en tavla från en lokal konstnär med skärgårdsnatur sattes upp på väggen. Huset städades och gräset klipptes i trädgården. Bryggan som ligger på land har styrelsen bestämt att den inte behövs, så den började man fixa med. Före hemfärd plockades kantarellerna vid bryggan.

20 juli

Sommarens varmaste dag var just 20 juli, då var föreningen på Bärön för arbete. Buskar som kommit upp röjdes bort runt huset. På taket sattes ett kycklingnät upp i skorstensöppningen så att inte fåglar ska häcka där. Föreningens gamla brygga som ligger uppdragen på land nere vid vattnet har föreningen inget behov av längre. Därför började man ta bort gamla rostiga fästen och skära bort gamla rep från den.

29 juli

Under arbetsdagen klipptes gräsmattan runt torpet. Fönsterbläcken på gavlarna på huset som är gjorda av trä hade börjat flagna så att det var dags för en renovering. De skrapades, slipades, tvättades och grundmålades med linoljafärg i nyansen zinkvit tillsammans med en bricka. Arbetet med att fortsätta ta bort rostiga fästen fortsatte på bryggan. Före hemfärd påbörjades arbetet med att tvätta föreningsbåten invändigt.

14 augusti

Två stopp med båten gjordes. Först på St. Kräcklingen där dörren lagades, ny skylt sattes upp med info om att föreningen arrenderar båken samt tel.nr. om man vill in. Städning inne & inventering av fasaden gjordes. Därefter till Bärön där gräset klipptes, fönsterbläcken och en bricka målades samt dasset städades. Även en del skruv som börjat leta sig ur bryggan skruvades in & en boj som hade lossats togs in.

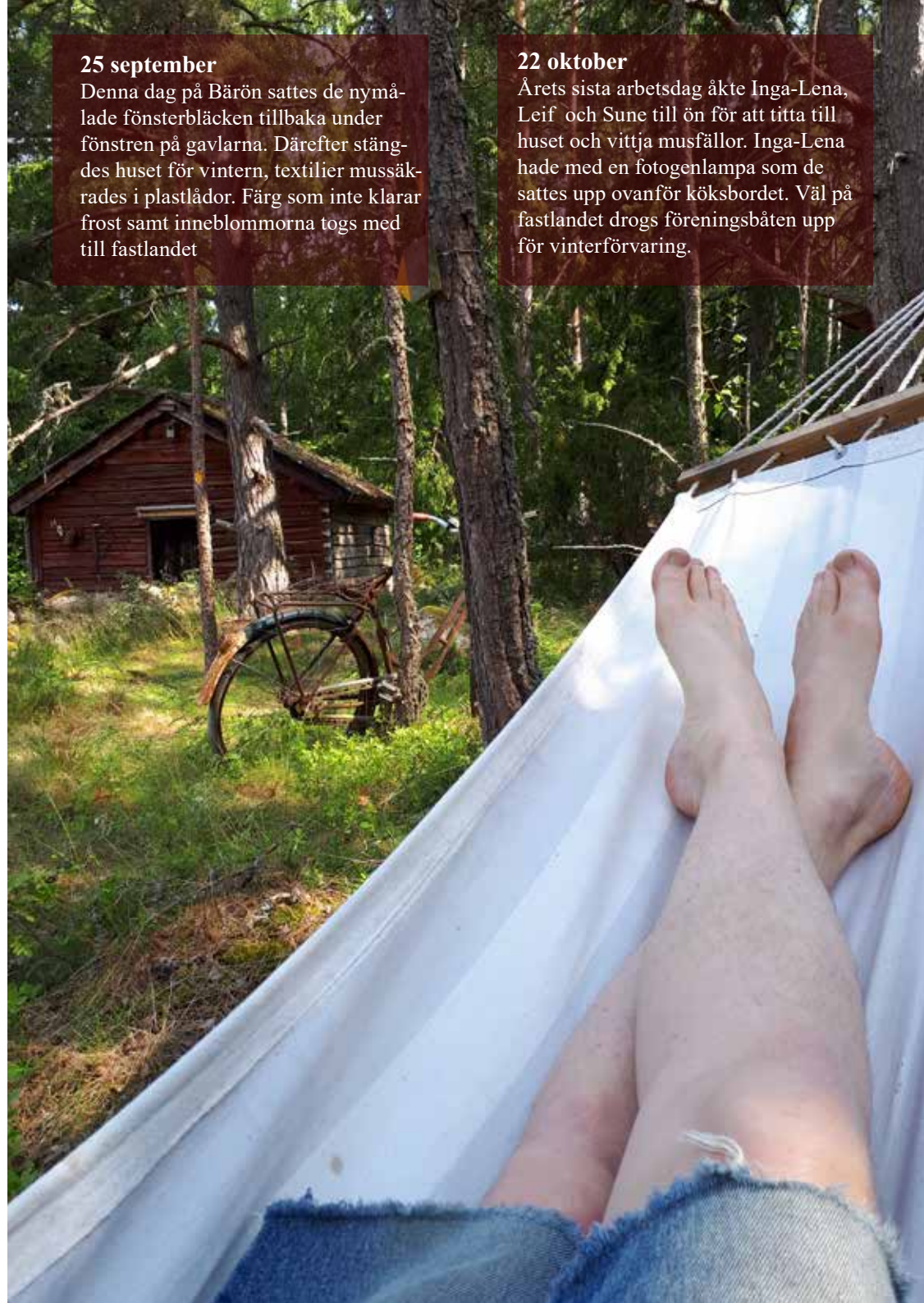

25 september

Denna dag på Bärön sattes de nymålade fönsterbläcken tillbaka under fönstren på gavlarna. Därefter stängdes huset för vintern, textilier mussäkrades i plastlådor. Färg som inte klarar frost samt inneblommorna togs med till fastlandet

22 oktober

Årets sista arbetsdag åkte Inga-Lena, Leif och Sune till ön för att titta till huset och vittja musfällor. Inga-Lena hade med en fotogenlampa som de sattes upp ovanför köksbordet. Väl på fastlandet drogs föreningsbåten upp för vinterförvaring.

FÅGELINVENTERING 2022

Hans Kongbäck

För 29:e året i rad inventerades Vänerns ca 700 fågelskär. Liksom tidigare har jag hand om Lurö och Millesviks skärgårdar. Förutom Martin Sandmark assisterade Anke von Belino och Johannes Henström. Nytt för året var att vi använde Martins nyinköpta aluminiumbåt god för 43 knop och med en styrhytt rymmande 4 till 5 personer. För min del fanns också en liten pulpet som kom väl till pass när jag förde anteckningar.

Martin hade tidigare under säsongen lokaliserat nya och gamla häckningsplatser för fiskgjuse och havsörn.

Inför 2022 hade man från Länsstyrelsen reviderat fågelskyddsområdena i Lurö skärgård. Antalet fågelskyddsområden har ökat från 17 till 18, men i gengäld blir den skyddade arealen mindre. En minskning från 527 till 291 hektar. Fokus ligger på måsfågelkolonierna som i sin tur skyddar bl. a. ånder, vadare och storlom. Ingen roskalett hittades i vårt område, inte heller för övrigt i Vänern.

Roskarlen har nu varit borta från Vänern i två år. Skräntärnan fortsätter att sakta öka. Från tio revir 2021 till tolv 2022 totalt i Vänern. Två par häckade i Lurö

skärgård och ett par i Millesviks skärgård. Häckningen i Millesvik kan vara den första noterade i modern tid. Vad beträffar många hatobjekt, skarv, rastade ca 35 ex. på fjolårets häckningsskär där endast ett bo med ägg hittades. En minskning jämfört med 2020 och 2021 då ca tio par häckade.

Två säkra havsörnhäckningar konstaterades. En i Lurö skärgård och en i Millesvik. Den i Lurö skärgård var ny för året och den i Millesvik känd sedan tidigare. Som tidigare nämnts är örnarna ombytliga när det gäller boplats. Gamla bon överges och nya byggs, ofta svåra att hitta trots storleken och närvaro av örn. Uppskattningsvis häckar 5 till 6 par i vårt område.

Totalt sju fiskgjusehäckningar räknades in. Fem i Lurö skärgård och två i Millesvik. En minskning från 2021 då elva häckningar konstaterades.

Detta kan vara ett orostecken som man bör hålla ögonen på inför kommande inventering. En flytt kan ju ha skett till större skogbevuxna öar eller fastlandsnära stränder. Områden som vi endast ”stryker förbi”.

Här följer en sammanställning av inventeringsresultatet från 2022 för hela Vänern gjord av Jan Rees på länsstyrelsen. För fler detaljer kan du gå in på Vänerns Vattenvårdsförbunds hemsida.

Inventeringen av fåglar i Vänerns skär-

gårdar har ägt rum årligen sedan 1994 och har som huvudsakligt syfte att följa populationerna av kolonihäckande måsfåglar (trutar, måsar och tärnor). Tack vare det skydd mot predatorer som måsfåglar bidrar med häckar även andra arter i eller i anslutning till kolonierna och alla fåglar som påträffas på fågelskären noteras.

Inventeringen genomförs under perioden 8-18 juni för att fånga upp så många som möjligt av de häckande arterna. Långsiktiga trender för ett flertal rödlistade och EU-listade arter kan beräknas för populationerna på Vänerns fågelskär.

Med undantag för fisktärnan så fortsätter de talrika arterna (fiskmå, skratmå och gråtrut) att räknas i låga antal och befäster en negativ korttidstrend i Vänern. Havstruten ökade svagt medan silltruten minskade något jämfört med senaste åren. De mest positiva resultaten står de ovanligaste måsfåglarna för. Både skräntärna (12 revir) och dvärgmå (91 revir) hävdande fåglar förekom med de högsta antalen hittills under inventeringens 29 år. Antalet häckande storskarvar minskade i jämförelse med fjolåret och landade på 1 777 aktiva bon. Populationens tyngdpunkt har förskjutits österut jämfört med tidigare. Strandskatan och storlommen noterades i normala antal, medan två andra typiska Vänerarter, drillsnäppa och småskrake, minskade ganska kraftigt. Roskarlen uteblev för andra året i rad.

Resultat

Den sammanlagda siffran för alla trutar, måsar och tärnor på Vänerns fågelskär 2022 stannade på 25 353 revirhävdande individer och är de flesta måsar och trutar och utgörs huvudsakligen av de fyra vanligaste arterna fiskmå, fisktärna, skratmå och gråtrut. Totalsumman har en vikande trend, precis som den för tre av de talrika arterna, och för 10-15 år sedan var den omkring 35 000.

Fågelarter som är rödlistade i Sverige och/eller listade i Fågeldirektivets bilaga 1 är av särskilt intresse att följa upp inom miljöövervakningen. I Artdatabankens senaste rödlista från 2020 är de flesta måsar och trutar rödlistade på grund av att de uppvisar minskande trender nationellt. Klassificeringen indikeras vid respektive art där NT betyder Nära hotad, VU betyder Sårbar och EN betyder starkt hotad. Om arten är upptagen på Fågeldirektivets bilaga 1 indikeras det med FD nedan.

Skratmå NT

Återigen ett år med låga antal revirhävdande skratmåsar, 4 325 individer. Endast två gånger tidigare har arten noterats med färre individer, startåret 1994 (2 134 ex.) och 2016 (4 113 ex.). Variatio-

nen mellan åren är större hos skrattnåsen än hos flertalet andra måsfåglar men ingen trend kan utläsas för hela inventeringsperioden. Det senaste årtiondet har arten dock minskat markant. Årets största kolonier fanns på två närliggande skär i Mariestads inre skärgård (550 ex.) samt på ett skär utanför Mellerud (400 ex.).

Fiskmåsen NT

Fiskmåsen ökade något jämfört med fjolåret och 9 292 revirhävdande fåglar bokfördes i protokollen. De senaste åren har populationen varit ganska stabil på en nivå som är betydligt lägre än för 10 till 15 år sedan då årssummorna ofta låg över 14 000. Långtidstrenden för hela perioden är stabil eftersom arten var ungefär lika talrik i början av inventeringsperioden som den är nu. Trenden för det senaste decenniet är svagt signifikant negativ. Största kolonin med inte mindre än 510 fåglar fanns på Lomön utanför Mellerud, samma lokal som även hyste årets största koloni av skrattnåsen.

Silltrut

Under årets inventering räknades 253 revirhävdande fåglar, en minskning i beståndet jämfört med de tre senaste åren. Långtidstrenden är dock positiv men med en stabilisering på senare tid. De högsta antalen fanns precis som vanligt på Kräklingarna i Dalsland samt på några skär på Kållands västsida.

Gråtrut VU

Gråtrutens trend i Vänern är en stabil utförsbacke om än med enstaka små

toppar, och denna trend förstärktes av årets 4 036 revirhävdande fåglar. Detta är den hittills lägsta noteringen under hela inventeringsperioden 1994 – 2022 och innebär en halvering av populationen sedan de bästa åren runt millennieskiftet. Större ansamlingar finns ofta i anslutning till skarvkolonier, till exempel på Kräklingarna i Dalsland och Fällholmarna i norra Mariestads skärgård.

Havstrut VU

En liten återhämtning i beståndet kan skönjas med årets 499 revirhävdande havstrutar och förhoppningsvis har den negativa långtidstrenden avstannat och ersatts av en stabil population, åtminstone förefaller de senaste fem åren indikera detta. Den största koncentrationen var lite oväntat på ett skär i västra Mariestads skärgård med 20 individer, samt mindre oväntat på Kräklingarna i Dalbosjön där 24 fåglar räknades in på tre närliggande skär.

Skräntärna NT, FD

Skräntärnans ökning i Vänern fortsätter. Inte mindre än tolv revir noterades 2022, två fler än fjolårets högsta notering. Fågeln häckar som solitära par i kolonier av andra måsfåglar och är väl spridda i stora delar av sjön även om de ännu saknas i sydost. En fördjupad undersökning över vad som lockar skräntärnorna till Vänern och vilken häckningsframgång de har känns både intressant och angelägen.

Fisktärna FD

Efter fjolårets mycket höga notering på 6 703 revirhävdande fåglar minskade antalet till 6 108, vilket i sig är ett bra re-

sultat och i linje med hur det har sett ut de senaste åren. Variationen mellan åren är dock ganska stor. På senare år har Mariestads skärgård hyst en större andel av Vänerns häckande fisktärnor, något som med stor sannolikhet beror på kontinuerlig röjning av viktiga skär. Den största kolonin för året omfattade hela 400 fåglar och fanns på Island i den västra delen av Mariestads skärgård.

Silvertärna FD

Precis som i fjol räknades relativt få silvertärnor i jämförelse med det senaste årtiondet. Antalet stannade på 726 revirhävdande individer, vilket är den lägsta siffran sedan 2006. Fjolårets låga siffra var alltså inte en engångsförekomst och kommande års inventeringar får utvisa om silvertärnans glansdagar i Vänern är förbi eller om arten kan öka igen. Årets största koloni var inte större än 60 fåglar som fanns på ett skär utanför Hammarö.

Storskarv

Antalet häckande storskarvar minskade lite i jämförelse med fjolåret men sett till de senaste åren verkar populationen ha stabiliserats mellan 1 400 och 1 900 par, alltså en ganska stor mellanårsvariation. Årets resultat blev 1 777 bon fördelat på 14 kolonier i de flesta av sjöns skärgårdar. Tyngdpunkten har dock förskjutits österut och i år fanns drygt hälften av bona i Mariestads skärgård där även den största kolonin på 597 bon noterades.

Roskarl EN

För andra året i rad saknades roskarlen på Vänerns fågelskäer. Arten förefaller minska i hela landet och med tanke på

att Svensk Fågeltaxering kallar roskarlen "ett av den svenska fågelfaunans sorgebarn" känns en återkomst tyvärr ganska avlägsen.

Vattenståndet i Vänern har ytterligare legat på låga nivåer och därmed har igenväxningen av stränderna fortsatt. En förändring är dock i sikte. I december 2022 antogs en ny tappningsstrategi. Sedan 2008 har man sänkt de högsta vattenstånden vilket gjort att den naturliga variationen minskat, vilket i sin tur gett en ökad igenväxning under 15 år. Den nya tappningsstrategin som skall efterlikna den naturliga variationen är en kompromiss mellan den naturliga variationen och tappningsstrategin från 2008 och innebär lite högre vattenstånd och mer fluktuerande vattennivåer under vår och sommar. Detta är positivt för båtliv och sjöfart, dessutom kommer lövträd, gran och tall att dränkas.

Några egna funderingar kring tappningsstrategin. Frågan är om den ungskog som växt upp på stränderna kommer att dö om vattennivån tillåts stiga vinter, vår och sommar. Arter som häckar nära strandlinjen kommer att påverkas, till exempel tärnor som häckar på låga skär. En given förlorare är storlommen, vars bon oftast ligger precis i strandkanten. Vissa år har lombon hittats dränkta när vattennivån har höjts under ruvningstiden. Effekten av den nya tappningsstrategin tillsammans med den oförutsägbara klimatförändringen kommer att utvärderas 2033.

Kinesiska ullhandskrabba - *Eriocheir sinensis*. Foto Wikimedia.

Invasiva arter i och kring Vänern

En djur- eller växtart som introduceras utanför sin historiska eller naturliga förekomst kallas en främmande art. Kan den överleva och föröka sig i det nya utbredningsområdet genom sin spridning hotas den biologiska mångfalden i regionen då den konkurrerar ut inhemska arter. Det är då den kallas för en invasiv främmande art. Ibland saknas den även naturliga fiender vilket gör att den kan föröka sig snabbare och konkurrera ut andra inhemska arter.

Exempel på hur invasiva arter såsom smådjur och växter kan komma till Vänern är i ballastvatten i fraktfartyg, skrovet på båtar, fiskeredskap eller dykardräkt. De kan också bära på patogener, alltså smittbärande organismer som kan slå ut andra inhemska arter.

En av de arter som finns idag i Vänern och som klassas som invasiva art är signalkräftan. Den bär på en svamp som kallas för kräftpest som slår ut den svenska arten flodkräfta.

Den kinesiska ullhandskrabban som kommit hit via ballastvattentankarna på fraktfartyg från norra Tyskland, kommer ursprungligen från Kina. Den kan leva i söt, bräck, och saltvatten. Den är också bra på att kräla på land. Det första observationerna gjordes i början av 2000-talet. Än så länge sedan har man inte hittat några små krabbor vilken kan tyda på att den inte kan fortplanta sig.

Vattenpest kommer från Nordamerika och finns även i Vänern. Den orsakar syrebrist och kan orsaka problem med att sätta igen båtmotorer.

Kanadagås är ännu ett exempel som finns bl.a. runt Vänern. Den planterades ut i början av 1930-talet i Blekinge för jakt. Gåsen kan bli ett stort problem då den förorenar stränder och äter upp grödor på odlingsmark.

Några andra exempel på djur och växter som finns i vår närhet men inte i Vänern ännu är

sjögull. Växten kommer ursprungligen från Asien. Den konkurrerar ut andra växter genom sina stora blad.

Vandarmussla eller zebarmussla som den också kallas kommer från Kaspiska havet. Den har vassa kanter och att kan sätta fast sig fast på skrov och båtmotorer likt havstulpan.

Svartmunnad smörbult är en fisk som blir 10 -17 cm lång som lever på botten. Den är mycket aggressiv mot andra fiskar och kommer ursprungligen från Nordamerika.

Andra växter som lever på land runt Vänern och som är invasiva är t.ex. blomsterlupin, jättebalsamin, jätteloka, parkslide, kanadensiskt gullris och gul skunkkalla.

Förebyggande åtgärder för att människor ska minska risken att förflytta arter till nya habitat är att rengöra och rensa våra redskap och båtar när vi flyttar de mellan

olika vattendrag. Ett annat exempel som är bra att göra är att endast plantera inhemska svenska arter i din damm. Det är förbjudet att sprida invasiva främmande arter genom att t.ex. släppa ut krabbor, fiskar eller andra organismer.

På Naturvårdsverkets webbplats kan du läsa om vilka invasiva arter som är av särskild betydelse i Sverige och vilka arter som EU listar med förbud. Listan uppdateras regelbundet med nya arter. Även Havs- och Vattenmyndigheten har bra information i frågan.

Myndigheter uppmanar oss till att hjälpa till och hålla koll om nya arter upptäckts. Om man hittar en invasiv art får man gärna rapportera sina observationer på www.rappen.nu. Detta ger då möjlighet myndigheter och forskare kan kartlägga de invasiva arterna och även snabbt kunna sätta in åtgärder.

Vattenpest - *Elodea canadensis*, är en art som finns i Vänern. Foto Wikimedia.

Vänersnipan är egentligen ett samlingsnamn för flera olika båttyper som liknar varandra och var den vanligaste båttyper på Vänern från 1850-talet till 1940-talet. Båten var oftast byggd i gran, mellan 5-7 meter lång, 1,5- 2 meter bred och ett djupgående på cirka 50 cm. Den roddes ofta men kunde även ha ett - två segel som sattes upp vid rätt vindar. Snipen var både snabb och stadig i vattnet. Vänersnipans era tog slut när båtmotorn kom och båtarna behövde en annan form.

Vänersnipan var den vanligaste bruksbåten i Vänern mellan 1850-talet fram till mitten av 1940-talet. Längden kunde variera från 17 fot (5 m) till 28 fot (8,5 m) och djupgåendet var ofta runt 50 cm men ibland mer om det var en stor båt. Bredden på snipen var mellan 1,5-2 meter. Vänersnipan var egentligen inte en enhetlig båttyp utan ett samlingsbegrepp för flera olika typer och variationer. De olika modellerna kunde ofta bero på var de var byggda och beroende av tillgången på material. Den lokala båtbyggnadstraditionen som ofta gick i släkten var också stark och påverkade modellernas utformning. Därför heter dessa typer bl.a. torsösnipen, hammarösnipen, dalbosnipen och tingvallasnipen.

De karakteristiska dragen för snipen var de runda stävorna, de höga och skarpa ändskeppen samt de få och grova bordgångarna eller bordläggning som det också kallas. Skillnaden mellan det låga mittskeppet och den höga fören och aktern är ett utmärkande drag för båttyper. Vänersnipan var klinkbyggd vilket betyder att bordläggningen fästes omlott. Både stävar, spant och bordläggning var oftast tillverkade i gran men lokala avvikelser förekom förstås. Gran användes huvudsakligen eftersom den förekom rikligt runt

Vänerområdet, samt att det är ett smidigt träslag vid bearbetning och den relativt låga vikten. Till kölen använde man ofta furu. Vanligvis byggdes båtarna under vår och höst och mer sällan på vintern då virket var stelare. Till spant, för- och akterstäv användes redan krökta träd, i t.ex. vindfällan som sedan fortsatt att växa. Det var ofta svårt att hitta eller få tag på "krökvirke" så ibland fick man skarva i mitten av t.ex. spant eller vrång som det också kallades. Detta medförde också små skillnader i båtformen beroende på vad som fanns att tillgå.

Bordläggningen fästes i varandra med början i kölen det vill säga botten av båten. De fästes vanligen med galvaniserad båtspik men i slutet av 1920-talet övergick man till nitar och brickor. Det finns även uppgifter om att man använde enenaglar för att sammanfoga bordläggningen under 1800-talet. När bordläggningen var klar var det dags att sätta på spanten som har till avsikt att stärka och stabilisera båten. Detta sätt att först skapa båtformen med bordläggningen och därefter bygga spanten kallas skalbyggnadsteknik och var den vanliga metoden i Skandinavien. Motsatsen där man först bygger spanten kallas skelettbyggnadsteknik.

De flesta sniporna var byggda för två-tre årpar och ett eller två spristake-segel eller sprisegel som de också kallades. Seglen sattes upp vid gynnsamma vindriktningar för att spara på roddarnas krafter. De bestod av en fyrkantig segelduk tillverkad av lakansväv eller liknade material som fanns till hands. Stången som spände ut seglet från masten heter spristaken. Det förekom i vissa fall även för- och toppsegel som kunde sättas upp vid rätta vindförhållanden. Ofta lastades båten med sten i botten när man skulle segla för att få den stabilare och på så vis kunna segla hårdare. När man väl

I aktern står Nils Andreasson, fyrvaktare på Stånguddens fyr. De andra är Lars Andersson, Lurö och Nils Börjesson, fyrvaktare på Trädgårdsholmen.

var framme eller när tyngden inte längre behövdes kastade man helt enkelt barlasten över bord. Masten och spristaken var tillverkade av gran. När riggen inte användes fällades spristaken upp mot masten och rullades ihop med seglet och kunde lätt tas bort och läggas i båten utan att vara i vägen när man skulle ro eller vittja näten. De flesta av de mindre sniporna var byggda framförallt för rodd och de större var mer till för segling. Ofta rodde man vid kortare sträckor, eller då det var vindstilla, fel vindriktning eller i lä från land. Årona tillverkades alltid av gran eftersom det är ett segt virke som inte bryts lätt.

När båten var färdigbyggd var man tvungen att dreva mellanrummen mellan bordläggningen och speciellt vid kölen med bomullsgarn som trycktes in i springorna. Därefter behandlades snipen med trätjära både in- och utvändigt. Under senare tid målades även båtarna med oljefärg både in- och utvändigt. Från början saknade sniporna roder och styrdes istället med en åra. Men efterhand tillverkades roder och rorkult där rodret hängdes på en skena på akterstäv. Vänersnipan var en vanlig båt bland skärgårdsborna och ofta hade varje familj åtminstone en snipa för att fiska, ta sig till närmaste hamn för att

sälja fisken eller andra ärenden. Snipen var sjösäker, snabb och lätt att ro vilket var viktigt då roddturer på flera timmar inte var ovanliga.

På 1930-talet började man installera bensin- och fotogenmotorer i de mindre sniporna och det var dessa nymodigheter som till sist kom att göra att man slutade bygga vänersnipan. I och med att motorn kom behövdes nya modeller som passade bättre till ändamålet. Med utgångspunkt från modellen av den gamla vänersnipan blev nu båtarna bredare och högre, akterstävans form förändrades kraftigt och rodret byttes mot järnroder. I de större båttyperna monterades ofta en tändkulemotor in. När andra världskriget kom med ransonering av bränsle som följd, fick båtbyggarna återigen bygga traditionella rodd- och segelbåtsmodeller. När världskriget tog slut var dock den traditionella vänersnipans epok slutligen över.

Det var få som på heltid livnärde sig på att bygga vänersnipan, ofta var båtbyggandet ett komplement till övriga sysslor såsom jordbruk, fiske och fyrvaktarjobb. En vänersnipa tog ungefär en vecka att tillverka för den händige. Ritningar och mallar användes ej vid byggnationen, det var ögonmättet som gällde.

Körsbärsblomning, fågel-skådning, historiska möten och iskonst.

Paddling i Lurö skärgård med kajak året om

Katrin Steverding

Äntligen dags för första paddeltaget igen! Det tog lite tid att sjösätta denna gång då vi behövde dra kajakerna en bra bit över den luriga isen för att kunna sjösätta utanför Åkershus. Men nu kryssar vi mellan isflak och sagolika isformationer i den låga vintersolen och känner oss som både Fridtjof Nansen och Alice i Underlandet på samma gång. Sydvästvinden har tryckt upp isflak på skären i västra skärgården och vi kan fika i lä bakom ett av isbergen som lyser i solen. Natten tillbringar vi i tält på Näshuvudet där vi gör upp en brasa och sedan sover gott i den kalla natten. Morgonen är klar och Kinnekulle hälsar från andra sidan sjön i det gula morgonljuset. Kajakerna har ett täcke av is och frost och isen på sjön har vuxit till sig under natten. Men vi lyckas ta oss ut i det öppna vattnet igen och slitet belönas med fler vackra vyer och ett besök i en isvulkan. Ett naturfenomen som uppstår vissa vintrar runt Ekenäs när vind, snö och is samverkar på ett speciellt sätt.

Några månader senare är det dags att försöka pricka in körsbärsblomningen på Norra Hökön och besök av bland annat Vithall för vårfågelskådning. På Norra

Hökön har det funnits en krog förr i tiden. Och till den hörde en körsbärslund. Krogen är borta numera men körsbärslundan är kvar. Vi stiger i land och följer vandringsleden söderut på Hökön. Och plötsligt ser vi ett hav vita körsbärsblommor. Efter några steg står vi mitt under ett tak av vita blommor och gapar av lycka. Runt våra fötter blommor vårblommorna och de första insekterna fyller luften med sitt surr. Nu är det vår! På Vithall går vi i land vid den gamla fiskestugan och gör vår årliga visit hos syskonen Matilda och Gustav som en gång levde här. Vi knackar på dörren till den lilla stugan och kliver på försiktigt. Tiden har stått stilla här och närvaron av det gamla syskonparet är påtagligt. Vi sätter oss i soffan i vardagsrummet, tar fram vår termos och skålar med dem. Sedan är det dags att vandra över till andra sidan ön där vi ställer upp tubkikaren för att spana på fåglar som vilar upp sig här på sin väg norrut till sina häckningsområden. Vi ser ett gäng vadare i vattenbrynet, bland annat gluttsnäppor och grönbenor och över ön drar fiskgjusen sina varv. I enarna landar trötta gulärlor för en kort stunds vila och i vassen hittar vi ett gäng skäggmesar på jakt

efter föda. Våra hjärtan fylls med ännu mer vår!

Det har blivit dags för en sommartur i Lurö skärgård och nu är vi inte de enda människorna ute i skärgården längre. Vi inväntar slutet av fågelskyddsperioden med vår tur och stiger i land på olika öar, besöker några fyrar och båkar, badar och fikar. Vi möter båtfolk och paddlare och i vackra Bösshamn är det livat så här års; segel- och motorbåtarna ligger på svaj och glada rop går emellan dem, barnen flyter och leker på sjön och på hållarna samlas tält och paddlare från när och fjärran. Vi stannar till och byter några ord och alla är vi eniga om att Lurö är en del av paradiset. Vi slår upp vårt tält på norra änden av Lurö och vandrar sedan söderut mot både Stenstaka och Luröbryggan. Äter gott och tar en kall öl. Sedan spatserar vi vidare och passerar lämningar av ett gammalt tegelbruk och ett kloster, Stånguddens fyr och Munkkällan. Det är först i skymningen vi är tillbaka vid tältet. Nästa dag är det helt vindstilla och Väneren ligger som en spegel. Vi passar på att paddla ut till Lurö Enskär och Lemongrund och känner oss nästan tyngdlösa när vatten och himmel flyter ihop vid horisonten som allt mer suddas ut.

Det har hunnit bli höst och det duggar lätt när vi lämnar Ekenäs för en höstpaddling i skärgården. Sjön ligger lugnt och vi faller in i en nästan meditativ paddelrytm. Några gäss sträcker över oss och en arg svan skrämmer upp oss bland skären söder om Vingsön. Sedan

blir det lugnt igen. Vi tar en fika vid Stora Klubben och tittar ut över den folktomma skärgården. Lugnet är påtagligt och smittar av sig till oss. I sakta mak paddlar vi vidare till Sönnervass där ett gäng blöta kor hälsar på oss. Först lite försiktigt men sedan tar nyfikenheten överhand. Sedan vandrar djuren vidare, förströdda och tuggandes på gräs. Och vi paddlar vidare till Ingvarsholmen. Det blir en lång och mysig natt i tält men morgonen bjuder på blåst och regn. Då vi var förberedda på detta hade vi valt att tälta på ett skyddat ställe varifrån vi tryggt kunde paddla hemåt igen. Efter en stunds paddling genom vågor och rusk var det underbart att gå iland på Gunnarsholmen och äta en varm soppa i lä från fyren. Vi tänkte på människorna som tidigare levde i skärgården. Sommar som vinter. Både som bönder och fiskare och fyrvaktare. Och de som färdades genom skärgården på sin pilgrimsfärd till Nidaros. Att skärgården en gång var så levande känns långt borta just nu.

Att tänka på vid paddling i Lurö skärgård: kolla väderprognosen och tänk på att det kan blåsa upp fort och sjön blir mycket krabb. Oftast går det att ta skydd men det finns även några längre passager över öppet vatten. Ha med utrustning för årstiden: torrdräkt, handskar, ombyte, mobil i vattentätt fodral, flottör och pump. Paddla inte själv när vattnet är kallt och vädret utmanande och informera närstående om din tur.

Nors, slom eller norskung - kär fisk har många namn

Slommen är en liten fisk i laxfamiljen. Den korrekta benämningen är nors, men i Värmland heter fisken slom. Slommen fiskas tidigt på våren när den leker. Den hittas då i strömt vatten och fångas när mörkret fallit då den går närmare land och kan fångas med håv. Att "slomma" är en tradition sedan länge och den är Värmlands landskapsfisk.

Norsen blir normalt 10-12 centimeter lång men kan i Vänern bli upp till 30 cm. Dagtid lever den på djupt vatten i stim men på natten går den upp mot ytan för att äta djurplankton. Fisken är silverglänsande och har ett stort huvud med stora ögon och mun. Den utmärker sig också genom att lukta gurka. Namnet har den fått efter ordet nor som betyder "den smala" men den kallas även norskung. Norsen är en mycket viktig länk i näringskedjan då t.ex. laxen äter mycket slom. Länsstyrelsen i Värmland anser att 70 till 90 procent av all fisk i Vänern är just nors.

Vid två år blir norsen könsmogen och det är då den tar sig upp i älvar, strax efter islossningen för att leka på grunt vatten.

Arkeologiska utgrävningar visar att slomfisket fanns redan på stenåldern. Att fiska med en håv som sänks ner i vattnet finns dokumenterat redan på 1600-talet. I en publikation av Carl von Linné finns en likadan håv som används än i dag på

bild. Slomfisket finns även med i Selma Lagerlöfs bok Mårbacka och även i Lars Anderssons böcker. På 1950-talet serverades nors på många restauranger i Stockholm.

Slommen är enkel att rensa. Fisken huvud dras av, så att tarmen följer med. Skär ett snitt vid huvudet så går tarminnehåll lätt att klämma ut. Både fenor och stjärtfena kan vara kvar, den smakar gott sedan de knaperstekts. Skölj och låt rinna av på handduk eller hushållspapper. Vänd fiskarna i ströbröd blandat med mjöl och salt. Stek i smör på medelhög värme tills den blir brun och knaprig.

Servera slommen nystekt med potatismos med klippt gräslök och smörklick, nykockt potatis och pepparrotssås, eller avsvamad på hårt bröd. Norspannkaka är ett annat sätt att äta fisken. Den kokas och vattnet hälls av med ett durkslag. Därefter blandas fisken ned i pannkakssmet. Sedan gräddas pannkakan i ugn och avnjutes med varm matättika.

1 kg slom/nors
1 dl ströbröd
1 dl vete- eller rågmjöl
1 tsk salt
Smör till stekning

SMÅNOTISER

SJÖMÄRKEN MÅLADE

Under förra sommaren åkte Sjöfartsverket runt och målade sjömärken i skärgården. Sjömärket på Stenstakaskär blev målat vilket var jättebra då det var i stort behov av färg.

TRÖJA

Föreningen har tagit fram en luvtröja i dam-, herrstorlekar och några barnstorlekar. På bröstet står det Lurö och på ryggen är det en karta över Lurö. Vid höstens arbetshelg på Lurö såldes 25 tröjor så föreningen har nu beställt fler. De kommer att finnas till försäljning på Stenstaka under sommaren och kan även säljas under arbetshelgerna. Det går även att kontakta föreningen och beställa och få dem skickade på posten. Ta kontakt med Ann-Marie Falkensjö på afalkensjo@gmail.com.

VÄRMLANDSMUSEUM ÅRSBOK

Sofia Andersson och Hans Olsson har tillsammans skrivit en artikel på runt 20 sidor om Lurö och ruinkullen som finns där. Boken heter Om arkeologi i Värmland och är utgiven av Värmlands museum år 2022. Det är en sammanfattning av alla de utgrävningar som har gjorts sedan 1989. Köp den gärna på Stenstaka eller Värmlands museum eller låna den på biblioteket.

GUIDEKURS

Föreningen planerar en guidekurs för medlemmar den på Lurö den 17 - 18 juni. Det är Hans Kongbäck som håller i kursen och tanken är att man ska få mycket information så att, om man vill, ska kunna hålla guidningar på Lurö. Mer information samt anmälan görs till afalkensjo@gmail.com.

TVÄRVÄRPAN

Båken på Tvärvärpan har fått ett nytt användningsområde. Nu finns det krokarna på insidan väggarna så att man lätt kan hänga upp sin hängmatta och ta en tupplur. Det finns fästen för tre stycken hängmattor samtidigt. Det finns även snören och kabinhakar. Men kolla så att ingen sädesärta eller liknande ruvar samtidigt som du är där. Dessutom har Sjöfartsverket röjt sly ner mot vattnet mot sydost så att den lätt syns från detta håll från sjön.

VÄNERSTIPENDIET

2022 års Vänerstipendium på 20 000 kronor till föreningen Vänerlöjrom. Föreningen tilldelas priset för det fina utvecklingsarbete som gruppen fiskare genomfört bland annat för att befästa Vänerlöjrommen som varumärke och förankra det på den kulinariska kartan. Vänerlöjrom är en ekonomisk förening som bildades 2014 och består av 14 fiskare med lång erfarenhet av hantverksmässig framställning av Vänerlöjrom.

DONATIONER

Under förra året fick föreningen privata donationer till Bärön av besökare som besökte ön. Föreningen har målat en tavla som uppmanar till donationer. Motivet har inspiration från allmogemålningar och värmländska motiv som Värmlands landskapsblomma skogsstjärna samt blåbär som det finns gott om på Bärön. Totalt fick föreningen 1 200 kr av privatpersoner för fortsatta renoveringar på Bärön.

NÄSTA ÅRS TEMA

Har ni tips på vad nästa års Luröbladstema ska vara? I år har temat varit Vänerns fiskar och fiske. Förra året handlade det mycket om fåglar. 2020 var temat kultur. Men vad ska nästa års tema handla om? Kom gärna med tips till Luröbladets redaktion.

Fiske i Lurö skärgård

Gäddor på 10 och 15 kg ligger äntligen i båten.

Martin Sandmark

Fiske är min stora passion och då framför allt trollingfiske. Trollingfiske är en metod där du släpar fiskebeten efter båten och båten rör dig sakta framåt över stora områden i hopp om att fisken ska nappa. Ofta används flera spön och planerboards som för ut betena på sidan om båten. I Vänern är det tillåtet att fiska med maximalt 10 spön och metoden utvecklades främst i jakt på Väners laxar och öringar ute på fria stora vattenytor. Mitt fiske och intresse är dock främst riktat mot Väners gröna fiskar, det vill säga gädda.

Jag hade under många år fiskat i Norra Väners skärgårdar och under början av 2000-talet noterat den kraftigt pågående igenväxningen av Väners stränder som i hög grad påverkar fiskars möjlighet till reproduktion. Utifrån den erfarenheten på sjön började mitt intresse för att hjälpa Väners biologiska mångfald. Jag påbörjade min utbildning i Landskapsvård i Mariestad under 2010 med fokus på just Vänern. Något som mina lärare snabbt

skulle erfa då alla mina kommande arbeten i princip hade utgångspunkt i Väners natur- eller kulturhistoria. På den tiden var jag ganska ovetande om Lurö skärgård men läste all litteratur och forskning jag kunde finna om Vänern där

givetvis Lurö skärgård var vida omskrivet. Mitt första besök skedde under nestorn Hans Kongsbäcks regi när jag gick en kurs i Väners natur och kultur på Karlstads Universitet. En av expeditionerna i utbildningen var att besöka Lurö skärgård och övernatta på Lurö. Det var givetvis en stor wow-faktor för mig. Dels för Lurö skärgårds många natur- och kulturmiljöer, dels fiskemöjligheterna. Jag minns det som igår när vi lade ut från Ekenäs och åkte genom skärgården. Jag var helt tagen av fiskemöjligheterna som presenterades framför mig hela vägen ned till Lurö. Är det här sant?

Lurö skärgård är i princip en grundtunga som sticker ut från Värmlandsnäs med två stora sjöar på vardera sida. Vattnet är väl syresatt eftersom vind blåser vattnet mellan dessa två stora delbassänger och skapar därmed också väl tempererat vatten under årets alla månader. Att kallt syrerikt bottenvatten kan ”välla” upp från djupen under sommartid är ett välkänt fenomen, fråga bara de som provat bada i Bösshamn en fin sommar-

dag med frisk sydväst.

Här fanns alltså många av de parametrar jag söker för att potentialen för riktigt stor fisk ska finnas. Det är inte överallt det är så, det är också något man lär sig genom åren. Det är skillnad på att fånga 10–12 kilosgäddor eller faktiskt ta 14–15 kilosgäddor. De sistnämnda finns nästan överallt i Vänern, men de ska finnas i större flertal vilket ger dig chansen att fånga en. Då krävs det att förutsättningar är mycket goda under hela deras livscykel. En stor gädda, en toppredator högst i näringskedjan i en sjö, leker, lever, äter och blir stor under vissa förutsättningar. Alla gäddor blir inte 15 kilo utan endast ett fåtal som valt rätt livsstrategi i rätt typ av vatten. Det är således inte självklart att det finns riktigt stor fisk överallt. Något som man erfar om man fiskar mycket. Vissa platser är helt enkelt bättre än andra.

Jag fick möjlighet genom Sune och Mariannes gästfrihet att bo på Lurö och fokusera mitt fiske under en tidig vår. Det var en lärorik period och jag minns

Martins nya arbetsbåt som har hög komfort och används året om.

flera av dagarna som igår. Jag har sedan dess haft olika boenden under vintermånaderna för att komma närmare mitt fiske och kunna utforska hur man fiskar i detta enorma vatten. Efter några års hårt satsande med många timmar på sjön så bestämde jag mig för att det är nu eller aldrig. Jag lade en hel månad i sträck på att verkligen få den efterlängtade storgäddan som jag fiskat efter i ca 10 års tid efter. Det var fiske från tidig morgon till sen kväll. Minns en av dagarna där vinden varit mycket frisk från ost, över 20 meter i sekunden och snöfall. Enligt prognosen skulle vinden snabbt avta. Jag avvaktade morgontimmen och åkte sedan ut när vinden mojnade ned till 5 meter och vred runt. Perfekt. Men när jag kom ut på Vingsöflagan möttes jag av enorm sjögång som rullade in. En mycket obehaglig upplevelse att i min lilla fyrameters båt guppa upp och ned i vågbergen en dag i tidig mars. En erfarenhet rikare. Lurö skärgård är inte att leka med och att ha koll på hur vinden legat på och vart man kan åka är förutsättningen.

Jag fortsatte min fanatiska jakt på en riktigt stor gädda. Jag hade ganska fina resultat med många gäddor över 10 kg, en drömfiske i många avseenden, men inte riktigt det jag var ute efter. Den ostliga vinden fortsatte några dagar och det var snöblandat regn. Vinden gick över på nord och jag fick testa nya områden igen. Nordlig vind är sällan bra och jag fiskade några timmar utan något hugg eller aktivitet. Men helt plötsligt hände det, allt på en gång. Jag fick en gädda på ca 7 kg, tätt följt av ett dubbelhugg. Jag drillar en gädda på ena spöet, när jag ser ytterligare ett spö böja sig. Jag bedömer den fisken som större än den jag precis börjat drillas och byter spö. Efter en kort och tung kamp kommer en jättegädda in mot båten

och jag kan med säker hand lyfta den överbord och lägga den på avkrokningsmattan. Jag skyndar mig snabbt att veva in den andra gäddan, en riktigt fin fisk det också. Nu helt plötsligt ligger två stora gäddor i båten och den ena med säkerhet ett nytt personligt rekord. Jag väger, mäter och fotograferar fiskarna innan jag släpper loss dem i det kalla vattnet. En helt otrolig händelse. Tre fina gäddor på några minuter där den nästa största vägde strax under 10 kg och den största strax över 15 kg och var 126 cm lång. Nytt personligt rekord och flera års strävan nådde sitt klimax! Jag hade lyckats!

Inte kunde jag ana att detta var startskottet på några dagars helt otroligt givande fiske som jag troligen aldrig mer kommer få uppleva. Men det är en annan historia.

En av de bjässar till gädda som jag dragit upp.

Gäddpaté a la Håkan Mattsson

500 gram gäddfärs.

Filea lagom mängd gädda (ta av skinnet och skär bort benen på slagen)

Mal sedan köttet i en köttkvarn, med minsta skivan, på så vis fastnar benen och du får en benfri färs. Lägg färsen i kylan.

Mixa 120 gram äggula (sex gulor) med en urkärnad chilifrukt, två vitlöksklyftor, riktigt med färska örter (jag brukar använda dill och gräslök), en tsk salt, lite peppar, cesten från en citron samt en nypa socker.

Mixa det ordentligt, ställ sedan mixerskålen i kylan 20 minuter.

Det är mycket viktigt att alla ingredienser är kalla inför sista mixningen, på så vis binder det lättare och man slipper en skuren paté.

När färs och kryddröra är kallt, mixa ihop till en smet, montera sedan i (häll med tunn stråle) 500 gram vispgräddde under mixning till en slät fluffig smet.

Nu har ni mousseline.

Med detta kan ni göra queneller (järpar bakade i ugn) fiskbullar eller paté.

Jag föredrar paté, mindre kladd.

Lägg färsen i en avlång form, helst klädd med bakplåtspapper.

Banka formen i bordet för att få ut luftbubblor.

Baka av i ugnen på 120-150 grader tills den "stannar". När ni klappar på paten eller skakar formen ska den kännas stabil.

Har ni kombination på ugnen, använd det, om inte så funkar det ändå. Man kan ställa in en behållare med vatten i ugnen för att få lite fuktighet, men det är inget måste.

Låt den färdiga paten svalna i formen. Skiva.

Njut kall eller nystekt.

SMÅNOTISER

FÖRENINGENS FACEBOOKGRUPP

Föreningen har gjort en grupp på facebook där medlemmarna kan hålla sig uppdaterade i olika frågor. Sök på "Luröföreningen" så hittar ni gruppen. Ni kommer därefter bli insläppta av någon administratör.

REGLERING AV VÄNERNS VATTENNIVÅ

Sedan 2008 har det funnits en tillfällig överenskommelse gällande en tappningsstrategi som styr regleringen av Vätern för minska risken för översvämningar. Detta har gjort att variationerna på vattennivåerna i Vätern har minskat och i kombination med ett förändrat klimat har det bland annat fått negativa konsekvenser för naturmiljön med ökad igenväxning av stränder och skär. Den nya överenskommelsen tillåter lite högre vattenstånd under vår och sommar. Detta efter en dialog kring kraftproduktion, skredrisken och den biologiska mångfalden vägts mot varandra.

Frågan är om detta är tillräckligt för att stoppa den redan påfallande igenväxningen kring ständer som är en viktig fråga för föreningen.

SKÄRGÅRDSBETE

2022 betade 31 kvigor samt en tjur i Lurö skärgård. Beteshagarna och strandängarna börjar bli riktigt vackra på öarna där det betas. Det har även gått 23 får och lamm som ofta betar en annan typ av gräs än vad korna gör. De gillar inte att beta vass t.ex. Sune använde Vivaldimusik för att locka till sig korna.

UTSTÄLLNING PÅ STENTAKA

Årets konstnär som kommer ställa ut i vandrarhusmatsalen på Stentaka är Marianne Westerberg. Hon har bott på Stentaka, Lurö i 24 år och hennes konstnärskap inspireras mycket av närheten till vattnet.

TJORVEN

Tjorven är en klinkbyggd träbåt som byggdes i Gaperhult av Bertil Ottersten. Båten är 6,40 meter lång sjösattes för första gången år 1958. Den har en sefflemotor i sig. Just nu står den hos Sture Thörner och renoveras av aktiva föreningsmedlemmar i Seffle-Motorn. Tanken är att den under säsongen kommer ligga i Ekenäs och köra turer till till exempel Vithall.

NY VA-ANLÄGGNING PÅ STENSTAKA

Länsstyrelsen i Värmland har beviljat ett nytt avloppsanläggning som Säffle kommun nu håller på att bygga. Under hösten har ett reningsverk med plasttankar grävts ner på åkern mellan logen och bostadshuset. Under våren ska arbetet fortsätta med att bygga nya vattentoaletter i servicehuset som sedan ska anslutas till den nya anläggningen. Vattenverket kommer även att uppgraderas framöver då det bl.a. kommer gå åt mer vatten.

NYTT PÅ VÄNERMUSEET 2023

I april beräknas en ny mindre utställningsdel på Vänermuseum vara klar. Arbetsnamnet är "Fiskeboden". Via akvarier, texter, bilder, föremål och utställningsscenografi kommer Väterns matfisker samt det historiska och nutida fisket att skildras. Medlemmarna i Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening Daan van der Blom, projektledare/innehållsansvarig och Kicki Rask, formgivare, arbetar bl.a. i projektet.

VÄTERN, ETT BÅTPARADIS

Skribenten Elias Johansson Rimsby har skrivit en artikel för hamnen.se om Vätern och kallar det för Sveriges mest underskattade båtparadis. Han tar bl.a. upp Lurö skärgård och Stånguddens fyr i artikeln. Läs gärna den vackra artikeln och andra som han skrivit om Vätern på www.hamnen.se

Arkeologiska undersökningar på Lurö 2022

Hans Olsson
Arkeolog,
Värmlands Museum

Drönarbild från årets utgrävning där ruinen syns tydligt. Foto Lars Sjökvist, Värmlands museum.

Så hade vi arkeologer från Värmlands Museum förmånen att få återvända till Lurö för nya arkeologiska undersökningar i augusti 2022. Den här gången kunde också Sofia Andersson vara med, hon missade ju tyvärr fjolårets arbeten på ön och fick då delta via "Facetime". De nya undersökningarna var egentligen en direkt fortsättning på de som utfördes 2021. Liksom då kom vi att gräva i såväl den tidig-medeltida kyrkoruinen som på stenåldersbo-platsen borta på Örnvalds mark.

Kyrkoruinen
Efter att i fjol ha säkerställt att kyrkan haft en större tillbyggnad på den södra sidan ville vi nu försöka få svar på följande frågor:

Vilken funktion har tillbyggnaden på kyrkans södra sida haft och från vilken tid härstammar den? Kan tillbyggnadens storlek, konstruktionsdetaljer och fyndmaterial bistå till

att svara på den frågan och hur tillbyggnaden förhåller sig i tid mot kyrkan?

Genom 2022 års undersökningar har vi kunnat slå fast att det funnits, inte bara en, utan två tillbyggnader på kyrkans södra sida. Den ena av dessa tillbyggnader har utgjort den södra korsarmen i en korsformad kyrka. Dess norra motsvarighet har varit känd sedan tidigare och undersöktes 2007. Detta konstaterande gjorde också att vi nu med säkerhet vet att murarna till den källare som varit synlig i den södra delen av kyrkoruinen är originalmurar. När man anlade källaren har man utnyttjat ett mellanrum som funnits mellan den södra korsarmen och den tillbyggnad vi kunde säkerställa 2021 och över det lagt ett tak. Detta konstaterande gjorde i sin tur att vi nu kan räkna ut hur stor den tillbyggnad varit som påträffades 2021. Yttermåttarna har varit nära 8x5 meter vilket har givit en inre yta

om ca 21 m². För enkelhetens skull kallar jag från och med nu denna tillbyggnad för den sydvästra tillbyggnaden. Omkring 6 m² av den inre delen av den sydvästra tillbyggnaden är nu undersökt, det vill säga knappt 30 %. All jord vattensållades vilket visade sig ge mycket goda resultat.

2022 års undersökning har kunnat slå fast att det i det sydvästra hörnet av den sydvästra tillbyggnaden funnits en lerklädd ugn. Från denna samlades tre prover in för 14C-datering under 2021. Dateringarna utfördes på fiskben (daterade till 1034–1201), skalkorn (1045–1219) och brödvete (1033–1164). Med detta kan slås fast att mathantering med säkerhet kan dateras inom tidsintervallet 1033–1219. Bilden av mathantering i den sydvästra tillbyggnaden har nu stärkts mycket påtagligt genom 2022 års undersökning. Det är framför allt ben från olika fiskar som påträffats, däribland lax/öring, abborre, sik, mört, id, gädda som hittats och tagits tillvara. Ben från svin och får förekommer också, liksom äggskal. Till detta skall läggas ett rikt material av makrofossil bland annat bestående av brända fröer av havre, hampa, bondeböna, skalkorn, ärt, råg m fl.

Dateringen av aktiviteterna i den sydvästra tillbyggnaden har ytterligare stärkts genom ett fynd av en dubbelsidig benkam som utifrån jämförelser med en snarlika kam från Sigtuna kan dateras till perioden 1175–1200. Summa summarum har den sydvästra tillbyggnaden tolkats som ett kök. Något som också stärks av flera fynd av kokkärlsfragment inne från den sydvästra tillbyggnaden.

Den södra korsarmen visade sig vara mycket skadad av sentida stentäkt. Innan undersökningen syntes den inte överhuvudtaget. Dess form överensstämmer med den norra korsarmen. Genom en mindre provgröp i den södra korsarmens ena hörn kan vi även här belägga mathantering i form av brända och

obrända ben, bland annat från abborre och fågel. Även bland makrofossilproverna återfanns tecken på mathantering, dock inte lika tydliga som i den sydvästra tillbyggnaden. I skrivande stund har ett kollager från den södra korsarmen 14C-daterats till perioden mellan 1045–1223, det vill säga samma tidsram som dateringarna från den sydvästra tillbyggnaden. Vi väntar på provsvar för 14C från ben och makrofossil. Dessa väntas i januari eller februari 2023.

Genom undersökningarna 2022 stärks bilden av att kyrkan på Lurö är en av landets äldsta och att dess äldsta delar byggdes på 1000-talet. Fynden från den sydvästra tillbyggnaden och den södra korsarmen indikerar också att kyrkan relativt snart fick en helt eller delvis annan funktion än den hade från början. Det är framför allt spåren efter mathantering och att denna kan dateras så pass tidigt som gör att vi tolkar det så.

Från utgrävningen av kyrkoruinen sydvästra tillbyggnad. I bild syns delar av skalmuren och det inre av tillbyggnaden. Här besöks vi av markägare Anders Säterö Jansson, samt Martin Sandmark. På bilden syns också Johan Richardson och Sofia Andersson. Foto: Hans Olsson.

Från utgrävningen av stenåldersboplatsen. I förgrunden syns Johan Richardson använda jordsonden för att mäta djup på nergrävda konstruktioner. I bakgrunden syns Hans Olsson nära platsen för den påträffade människograven. Foto: Ellinor Larsson. Infälld bild: Kammen som hittades under utgrävningarna dateras till ca 1175-1200 e Kr. Foto Studio västsvensk konservering (SVK). Den hittades i den sydvästra tillbyggnaden till kyrkan.

Boplatsen

Frågeställningarna till boplatsen var följande:

Vilka slags byggnader har funnits på boplatsen och kan nya undersökningar svara på frågeställningen kring om det funnits en fast och stadigvarande bosättning på Lurö före 100 f Kr? Byggnadslämningarnas storlek och konstruktionsdetaljer, bedöms tillsammans med kompletterande dateringar och analyser av jordprover kunna ge svar på dessa frågor.

2022 års undersökning har frambringat ytterligare anläggningar i form av stolphål, kulturlager och härdar på boplatsen. Dessa anläggningar förefaller ha tillhört flera byggnader som stått på ungefär samma plats, något som försvårar tolkningen om hur de olika husen sett ut. Att flera byggnader funnits här vid olika tidpunkter bekräftas också av 14C-dateringar som visar att platsen bebotts under senneolitikum och övergången till äldre bronsåldern, det vill säga inom tidsramen 2100–1700 f Kr.

2022 års undersökningar har inte kunnat frambringa tydliga spår efter vad människor-na livnärt sig av. Jordproverna uppvisar inga

tecken på odling, utom i ett enstaka fall. Fynd av fiskfjäll visar att man bedrivit fiske, något som ju knappast är förvånande med tanke på boplatsens placering. Mer förvånande är fyndet av en förbränd ärtä som hittades i ett kulturlager som inte uppvisar några tecken på mer sentida inslag. I samma kulturlager påträffades även mycket keramik och brända ben efter en vuxen människa, med andra ord en människograv. I skrivande stund förefaller det som om graven och boplatsen är från samma tidsperiod. Även här väntar vi provsvar från 14C-labbet. Människogravar på boplatser förekommer men är relativt ovanliga. Särskilt om det skulle visa sig att denna grav är samtida med boplatsen. Då är det den äldsta kremeringsgraven som påträffats i Värmland någonsin.

Avslutning

Nu väntar vi som sagt på de sista provsvaren och sedan skall vi försöka sammanställa det vi vet och försöka tolka det, dels lokalt och regionalt, dels i ett större perspektiv. Vi får se vad vi kommer fram till och om det innebär fortsatta utgrävningar på denna fantastiska ö någon gång i framtiden.

Sportfiskeregler i Vänern

Sportfisket i Vänern tillhör det fria handredskapsfisket, och du behöver inte fiskekort för sportfiske varken på enskilt eller allmänt vatten, däremot finns det fiskeregler ska följas. Det är också viktigt att vara medveten om att andra regler och krav på fiskekort ofta finns i älvar och åar som rinner till och från Vänern.

Mer information om fiskeregler i Vänern kan man hitta på Länsstyrelserna i Värmland eller Västra Götalands hemsidor.

Sportfiskemetoder som kräver båt, så som trollingfiske, är endast tillåtet på allmänt vatten. Gränsen för allmänt vatten går i huvudsak antingen 300 m från fastlandet eller från ö längre än 100 m, eller vid 3-meterskurvan i de fall den ligger längre ut än 300 m.

Fredade arter, fredningsområden och fredningstider

Vild lax och öring är fredade och får inte fångas. Om du krok en vild lax eller öring så ska den genast återutsättas så snabbt och skonsamt som möjligt. Tänk på att det inte lämnar utrymme för hantering av fisken för till exempel fotografering, vägning eller mätning! Odlad lax och öring känns igen genom att fettfenan (en liten fena på laxfiskars ryggsida nära stjärten) är bortklippt.

I Vänern finns fredningsområden för lax, öring och gös. Gösens fredningsområden gäller mellan 25 april - 25 maj. Fiske efter asp är förbjudet i alla tillrinnande vattendrag till Vänern mellan 1 april till och med 31 maj. Det är förbjudet att fiska och ta upp ål. Fiske efter signalkräfta är förbjudet för alla utom för fiskerättsägare och fiskare med personlig fiskelicens.

Minimimått och fångstbegränsning för sportfiske i Vänern

Odlad Lax & Öring – minimimått: 60 cm, 3 stycken laxar eller öringar per person och dag. Gös – 45 cm, ingen fångstbegränsning.

Vad kan vi göra mer?

- Tänk på att inte ta upp mer fisk än du tänker äta och kan ta till vara.
- Fisk som ska återutsättas sätts tillbaka varsamt efter bästa kunskap och för många samt med lämplig och anpassad utrustning. Tänk på att alltid blöta händer och eventuellt avkrokningsunderlag. Behåll fisken i vattnet i så stor utsträckning som möjligt.
- Fiska eller vistas inte inom fågelskyddsområden under gällande skyddsperiod.
- Håll rent och skräpa inte ner. Plocka gärna upp plast eller annat skräp.
- Rapportera fångster och fiskedagar till FångstDataBanken. Det görs genom en app som laddas ner till telefonen.
- Använd hullinglösa krokare.
- Undvik fiske efter lax, öring och gädda vid höga vattentemperaturer över 20 g.
- Undvik fiske på lekande fiskbestånd
- Bidra med pengar till Laxfonden för fiskevård och smoltutsläppningar för mer lax- och öring i Vänern.
- Utrustning för återutsättning av fisk Catch & Release (återutsättning av fisk) är viktigt för ett långsiktigt hållbart sportfiske. När fisk ska återutsättas är det viktigt att vara förberedd med skonsam och anpassad utrustning.
- Håv med gummerat håvnät. Peang eller tång för att lossa krokare.
- Avkrokningsmatta eller annat skonsamt underlag, till exempel en blöt handduk.

Fiskare vid Kvinnäs, Vänern. Foto: Daan van der Blom

Vänern och hennes syskon i världen

Text: Daan van der Blom och Tove Dahlbom

Vänern

Vänerns yta brukar ligga vid 5 650 km², vilket innebär att det är Sveriges största sjö. Den separerades från den stora Ancylussjön för cirka 7 000 år sen, idag finns vissa fiskarter i Vänern som vanligtvis inte finns i sötvattensjöar. Här finns nu 38 inhemska fiskarter. Sjön förser tillsammans med Göta älv nästan en miljon människor med dricksvatten, alltså nästan var tionde svensk.

Vänern delas ibland upp som två sjöar, Värmlandssjön och Dalbosjön. Medan det blåser upp till storm på den ena, kan

den andra vara lugn att vistas vid. Står du vid Hindens rev, en smal landtunga som är en tydlig rest från den senaste istiden, kan du också ha ett frustande hav på din ena sida, medan sjön på den andra sidan ligger blank som en spegel.

Sedan 1930-talet regleras Vänern för att minska översvämningsrisken. Detta har lett till att många av gäddornas lekplatser har försvunnit. Under 1900-talet fick Vänerns laxar, sikar och andra arter också kämpa med kvicksilverutsläpp från industrin.

Stora sjöar i världen

Bajkalsjön (Ryska о́зеро Байка́л, burjatiska och mongoliska Байгал нуур) Med totalt 31 500 km² skulle åtminstone sex stycken Vänern få plats i Bajkal. Det är en 25-30 miljoner år gammal sprickdalssjö, och är världens djupaste sjö, med ett maxdjup på 1 642 meter. Bajkal innehåller också upp till 23 % av världens tillgängliga sötvatten. Sjön räknas som ett av Unescos världsarv.

Här finns bajkalsäl, en ovanlig sötvattensäl. Den hotas av jakt, sjukdomar och utsläpp från industri. I sjön finns också 65 fiskarter, mer än hälften av dessa är endemiska. Sjön har problem med invasiva algar som har upp-

stått på grund av turism, bränsle- och avloppsutsläpp. Området används också som lagring för radioaktivt avfall, och sjön regleras i och med ett vattenverk. Samtidigt får cirka en miljon människor dricksvatten från Angarafloden som är sjöns enda utlopp. Floden är i sin tur den viktigaste bifloden till den ännu större floden Jenisej. Bajkal har, precis som Vänern, ett eget litet museum.

Ladoga (Ryska Ладожское о́зеро och Лádoga, finska Laatokka, liviska Luadogu, vepsiska Ladog och Ladoganjärv) Med sina 18 130 km² är Ladoga Europas största sjö, och rymmer nästan fyra stycken Vänern. Sjön satt en gång ihop med Vänern genom Ancylussjön för cirka 9 000 år sedan. Här finns 48 fiskarter, inklusive den hotade europeiska stören.

Bajkalsjön, Вадим /Wikimedia

Biwasjön , Daderot, wikimedia

Ladogasäl, en ovanlig sötvattenssäl, är hotad av jakt och hade gått tillbaka kraftigt innan den blev skyddad 1980. Tjuvjakt förekommer fortfarande, men den hotas också av intrassling i fisknät, industrialisering av kusten, bränsleutsläpp och att deras solplatser blir övertagna av människan.

Ladoga är den huvudsakliga dricksvattenkällan för invånarna i Sankt Petersburg, på nästan fem miljoner människor.

Biwasjön

Med en yta på 670 km² skulle ungefär nio stycken Biwa få plats i Vänern. Biwa är Japans största insjö och är fyra miljoner år gammal. Den fungerar som vattentäkt till Kyoto och Ōtsu, och ger dricksvatten till 14 miljoner människor. Näringsområden som använder sjövattnet är fiske och textilindustri. Tidigare var pärlindustrin viktig, men föreningar i sjön har kraftigt minskat

produktionen.

Det finns över 1 000 arter och underarter i och vid sjön, varav 62 är endemiska. Här finns 46 inhemska fiskarter, 11 av dessa är endemiska, som Biwa-lax. Den biologiska mångfalden hotas av främmande abborrsorter som skulle fungera som mat till sjöns fiskar, men istället har de glupska abborrarna fått motsatt effekt och blivit ett problem.

Tanasjön

Med en storlek på 3 200 km² får Tana plats i Vänern. Det är Etiopiens största sjö och källan till Blå Nilen, som tillsammans med den Vita Nilen bildar en viktig vattenkälla för 123 miljoner människor.

Sjön bildades på grund av vulkanutbrott som ritade om flodmönster för cirka fem miljoner år sedan, och är idag ett av Unescos biosfärområden. Likt Vänern

regleras sjön, för att stabilisera flödet till Blå Nilen.

21 av sjöns 28 fiskarter är endemiska. Obehandlat vatten som släpps ut från intilliggande industrier har försämrat sjöns ekosystem. Därför uppskattas att 75 % av fisken har försvunnit de senaste åren. Vattenhyacint är en främmande invasiv art, som stör balansen genom att hämma vattenflöde, och skuggar sjöbotten så att växter och fisk stryps. Människan påverkas också genom att det blir svårare att navigera i sjön, liksom att både bevatning och fiske försvåras.

Sötvatten i ett globalt perspektiv

Saltvatten står för 97 % av världens vatten. Den största delen av världens

sötvatten finns otillgängligt för oss i glaciärer, is och snö (1,75 – 2 % av världens vatten). 0,5 – 0,75 % beräknas vara grundvatten och fukt i jorden, och mindre än 0,01 % av världens vatten återfinns i sjöar och andra vattendrag och våtmarker. Det finns även sötvatten i luften och i övriga biosfären. Av den lilla mängd sötvatten som finns kan vi dricka cirka en femtedel.

Sötvatten är en viktig resurs som ska räcka till många områden. Det behövs i hushåll, för lantbruk, industri och för naturen, som vi ju alla är beroende av. Stora områden i världen lider av permanent vattenbrist. När konkurrens om vattnet hårdnar, blir ofta naturens behov - vår grundpelare för liv - bortglömda. Är ekosystemen i balans håller de sjöarna vid liv, något som vi ju alltid har varit beroende av.

Tanasjön, A. Davey Wikimedia

Glöm inte medlemsavgiften

150 kr/vuxen, 20 kr/barn (t.o.m.15 år).

Medlemsavgiften betalas på något av följande alternativ:

Bankgiro: 299-3822 Swish: 123 354 84 68
Glöm inte **ange namn** så Gunnar vet vem som betalar.

Viss information går endast ut via mail så uppdatera gärna föreningen med aktuell mailadress.

Betala gärna före 30 april.

Är Du ny föreningsmedlem skriver Du även in adress, telefonnummer och gärna mailadress.

Styrelseledamöter för Luröskärgårdens Natur- och Kulturförening

Ordf.: Ann.Marie Falkensjö (afalkensjo@gmail.com)

Vice ordförande: Inga-Lena Djärv

Kassör: Gunnar Löfdahl

Sekreterare: Jennifer Hobbins

Sune Westerberg ord, Hans Kongbäck suppl 2018-2022

Ellinor Rask ord, Gunnar Åberg suppl 2019-2023

Martin Sandmark ord, Kicki Rask suppl 2020-2024

Inga-Lena Djärv ord, Svetlana Lundh suppl 2021-2025

Ann-Marie Falkensjö ord, Henrik Ahlgren suppl 2022-2026

www.lurönok.se